
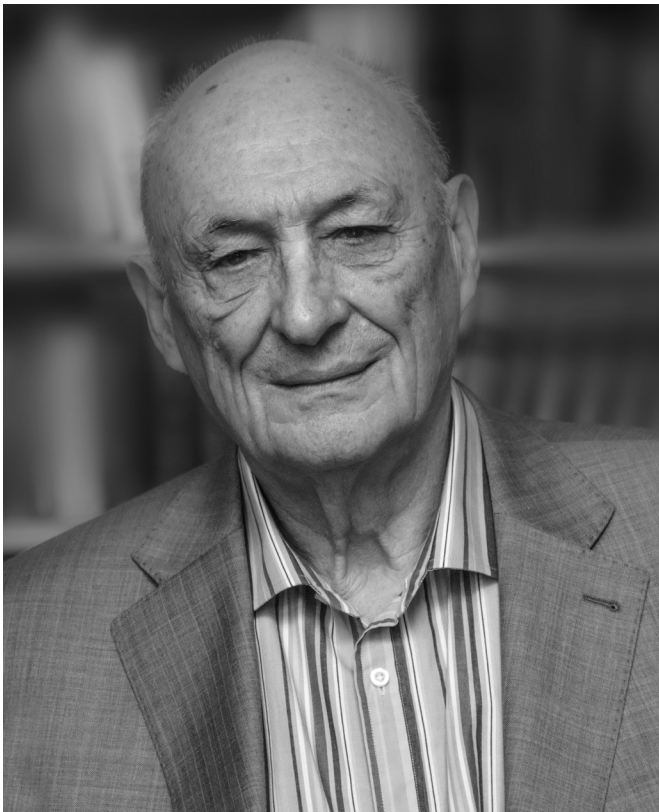
© Колодочка Л.О., Ковтун М.Ф.,
Харченко В.О., Пучков О.В., Іванова В.А.

НАЙБІЛЬШ ЦІКАВЕ ЗАВЖДИ ЩЕ БУДЕ...

До 80-річчя з дня народження видатного українського зоолога, акаролога, заслуженого діяча науки і техніки України, директора Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України
Ігора Андрійовича Акімова

І.А. Акімов (фото Д.П. Гуляєва)

Ігор Андрійович Акімов народився 19 липня 1937 р. у місті Києві в сім'ї вчителів. Жвавий ум підлітка та його зацікавленість загадками таємничого живого світу провели його по сходинках пізнання через участь у роботі зоологічного гуртка Республіканської станції юних натуралістів (нині Еколого-натуралістичний центр) та Палацу піонерів, екскурсій у природу і літніх наметових таборів – до біологічного факультету Київського університету. І було цілком природно обрати для набуття професійної освіти саме цей факультет, саме цього славного навчального закладу. Вчителями і наставниками тепер вже студента стали видатні українські зоологи — академік О.П. Маркевич, професори О.П. Кришталь, Б.М. Мазурмович та багато інших, які викладали різноманітні біологічні дисципліни. Перші кроки в науці і трудовому житті було зроблено теж саме тут. Подальше навчання проходило в

аспірантурі при кафедрі зоології безхребетних. На науковій базі університету під Каневом і в експедиціях, Ігор Андрійович набирался досвіду науковця і керівника, що стало у нагоді, коли впродовж 1963–1966 рр. він працював керівником експедиції кафедри, завідувачем лабораторією арахноентомології Київського університету.

Перша сходинка у визнанні науковою спільнотою досягнень молодого вченого, захист

кандидатської дисертації, була подолана у 1965 р., друга, захист докторської, – у 1979 р. А у 1966 р. сталася ще одна знаменна подія – І.А. Акімов стає співробітником Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України. Це стало початком нового етапу його наукового життя, надало нових можливостей і відкрило широкі перспективи у вивченні тваринного світу. Крім суто наукової роботи, довелось займатися науково-організаційною діяльністю на посаді вченого секретаря Інституту та Вченої ради Інституту (в ті часи обома посадами опікувалася одна особа). Здобутий досвід згодом став в нагоді, коли за ініціативою Ігоря Андрійовича і як результат його організаційної наполегливості у 1968 р., було створено лабораторію акарології. Це об'єднало творчі зусилля спеціалістів в рамках єдиного підрозділу і підвищило наукову віддачу колективу. Згодом, очікуваних сподівань було досягнуто – лабораторія стала одним із загальноновизнаних центрів акарологічних досліджень в Європі. У 1978 р. лабораторію акарології було реорганізовано у самостійний відділ. Це дозволило ще більш розширити й поглибити наукові дослідження різноманітних груп хелицерових — кліщів і павуків. У період становлення і розвитку лабораторії, а згодом відділу, завдяки зусиллям Ігора Андрійовича, наукове надбання українських акарологів поступово стало широко відомим у наукових колах. У відділі проходили стажування закордонних колег з Польщі, Словаччини, Іспанії, Франції. Співробітники відділу, особливо молодь, у свою чергу стажувались у закордонних наукових центрах. Це створювало умови для проведення спільних розробок і публікацій.

Час спливає непомітно. Сьогодні Ігор Андрійович Акімов — видатний спеціаліст з багатьох напрямків фундаментальної та прикладної акарології, еволюційної і функціональної морфології, екології та еволюції тварин і зоопаразитології, з проблем охорони біорізноманіття і заповідної справи.

І.А. Акімов завжди охоче організовує і бере участь у наукових експедиціях відділу у численні куточки різноманітних природних зон України та далеко за її межами. Маршрути експедицій пролягли стежками Українського Степу, Лісостепу, Закарпаття, Полісся, Середньої Азії, Забайкалля, Далекого Сходу. Та мабуть найбільш довгою та цікавою була участь у науковій подорожі на дослідному судні «Академік Вернадський» у 1981 році, коли піврічний маршрут проліг по тропікам і субтропікам Індійського океану, з висадкою дослідників на чисельних островах. Зібрані матеріали поповнювали колекції відділу, лягали в основу проведення оригінальних робіт з традиційних для відділу досліджень по таксономії, систематиці, екології, морфології та еволюції, а в останні роки започатковано новий, молекулярно-генетичний напрямок у вивченні паразитичних організмів.

І.А. Акімов бере участь у організації чисельних з'їздів, конференцій та симпозіумів з акарології, ентомології, паразитології, як вітчизняних, так і закордонних, де можна показати колегами свої досягнення, почути та обговорити нові думки та ідеї. У вирі щоденних організаційних справ керівника інституту та відділу Ігор Андрійович знаходить час для роботи над науковими матеріалами, роздумів над проблемами й питаннями акарології, які його жваво цікавлять. За матеріалами досліджень, ним опубліковано біля 250 робіт, серед яких 7 монографій, що об'єднані у циклі «Біологічні особливості практично важливих груп кліщів». Уперше було виконано поглиблене обґрунтування еколого-фізіологічного напрямку в еволюції систем органів акароїдних кліщів і на цій основі сформульовано еколого-фізіологічні основи їхньої шкодочинності.

В останні роки І.А. Акімов із своїми учнями продовжує плідно працювати над теоретичними і прикладними проблемами загальної зоології та акарології. За багато років було створено великий доробок з питань функціональної та еволюційної морфології деяких груп кліщів, ряду теоретичних і практичних питань з проблем захисту рослин від шкідників, епізоотичних та епідеміологічних проблем, зокрема поширення вароозу бджіл або хвороби Лайма, що висвітлено у чисельних статтях і декількох колективних монографіях. Останні роки

Ігор Андрійович очолює проект цільової комплексної міждисциплінарної програми НАН України з ідентифікації, за допомогою біотехнологій молекулярних маркерів, небезпечних для людини та тварин нематод-трихінел та їх картографування в Україні. Професор І.А. Акімов передає молодим науковцям свій багатий науковий і методологічний досвід, накопичений за багато років плідної творчої праці. Він підготував двох докторів і 24 кандидати наук, завдяки чому в значній мірі склалась сучасна українська школа акарологів.

Співпрацюючи з вузами як викладач, науковий керівник і куратор науково-навчальної лабораторії екології Ігор Андрійович безпосередньо впливає на якість процесу підготовки молодих фахівців, спрямовує їхній інтерес на вивчення актуальних питань сучасного стану довкілля та відбирає найперспективніших з них для наукової роботи.

У цьому році виповнилось 30 років з того знаменного дня (16 червня 1987 р.), як І.А. Акімов узяв на себе нелегку ношу директора і наукового керівника Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України. На його директорську долю випали нелегкі часи суспільного і наукового занепаду. І в тому, що Інститут не зник з наукової карти світу, а вижив, встояв на ногах і набирає міцності, не аби яка його заслуга. Обіймаючи цю складну й відповідальну посаду, Ігор Андрійович приділяє багато уваги розвитку як традиційних, так і новітніх напрямів в зоології, які започатковано за недавніх часів у зв'язку з появою зоологічних та природоохоронних проблем, що потребують нагального вирішення. Одним з головних завдань директора він вважає всебічне спрямування зусиль на підтримку високого рівня фундаментальності досліджень в Інституті. Очолюючи загальноінститутські проекти з проблем моніторингу та раціонального використання ресурсів тваринного світу в умовах інтенсивного природокористування, Червоної книги України, збереження біорізноманіття та заповідної справи, І.А. Акімов висунув низку важливих ідей щодо включення режимних територій до мережі заповідних земель, природоохоронної конверсії військових полігонів тощо. Як фахівець і експерт вищої кваліфікації, він бере участь у створенні відповідних проектів законів України.

Ігор Андрійович є членом Бюро Відділення загальної біології НАН України, Голова Наукової ради з проблем заповідної справи і діяльності заповідників при ВЗБ НАН України, є заступником голови Національної комісії з питань Червоної книги України, очолює дві наукові ради, Українське товариство паразитологів, багато років був головою Київського товариства охорони природи, є Президентом Українського товариства паразитологів, віце-президентом Українського ентомологічного товариства – головою секції акарології УЕО.

Як головний редактор журналу «Вестник зоологии» І.А. Акімов доклав чимало часу й зусиль для створення умов щодо підвищення рівня змістовного наповнення цього часопису, модернізації його зовнішнього вигляду, що нарешті сприяло створенню сучасного наукового видання, популярного не тільки серед вітчизняних зоологів. Втілення в життя ідеї «Додатка» до журналу дозволило прискорити вихід великих за обсягом актуальних розробок фахівців. Сьогодні «Вестник зоологии» публікує статті вітчизняних та закордонних зоологів англійською мовою, чим стає дедалі привабливішим для зарубіжних спеціалістів. В організації сталої життєдіяльності часопису і підтримці її на сучасному рівні є велика, а мабуть й вирішальна, частка праці головного редактора.

Співробітники, колеги, друзі мають добру нагоду щиро привітати Ігоря Андрійовича Акімова зі славним ювілеєм і побажати міцного здоров'я, невичерпної енергії й гумору, жаги до пізнання нового і широких перспектив у подальшому житті, нових досягнень на шляху вибраних наукових напрямків, здібних учнів і послідовників.

Найголовніші наукові праці І.А. Акімова

Акімов І.А. Значение строения ротовых органов в систематике клещей сем. Acaridae Leach // Морфол. и диагност. клещей. Л.: АН СССР. 1977. С. 46–56.

Акімов І.А., Барабанова В.В. Морфологические и функциональные особенности пищеварительной системы тетраниховых клещей (Trombidiformes, Tetranychidae) // Энтотомол. обзор. Л.: Наука, 1977. 56 (4). С. 912–922.

Акімов І.А. Биологические основы вредности акароидных клещей. Киев: Наукова думка, 1985. 160 с.

Акімов І.А., Ястребцов А.В., Старовир И.С., Горголь В.Т. Клещ варроа — возбудитель варроатоза пчел (морфологический очерк). Киев: Наукова думка, 1988. 120 с.

Акімов І.А., Горголь В.Т. Хищные и паразитические клещи-хейлетида. Киев: Наукова думка, 1990. 120 с.

Акімов І.А., Колодочка Л.А. Хищные клещи в закрытом грунте. Киев: Наукова думка, 1991. 144 с.

Акімов І.А., Гробов О.В., Пилецкая И.В. и др. Пчелиный клещ *Varroa jacobsoni*. Киев: Наукова думка, 1993. 256 с.

Акімов І.А., Жовнерчук О.В. Тетранихоидные клещи — вредители зеленых насаждений мегаполиса. Киев, 2010. 135 с.

Акімов І.А., Небогаткин И.В. Иксодовые клещи городских ландшафтов г. Киева. Киев, 2016. 156 с.

Акімов І.А., Емельянов И.Г., Крыжановский В.И. и др. Фаунистические комплексы русла и прибрежных биотопов Дуная как индикатор экологического состояния реки // Водные ресурсы. 1993. 20 (4). С. 529–538.

Акімов І.А., Зерова М.Д., Колодочка Л.А. Фундаментальные исследования паразитических и хищных членистоногих и их роль в развитии биологических методов защиты растений // Вестн. зоологии. 1997. 1–2. С. 5–15.

Акімов І.А., Таращук М.В. Микроартроподы как индикаторы состояния рекультивационных процессов почвы // Вестн. зоологии. 1998. 32 (5–6). С. 15–22.

Akimov I.A., Kostyushin V.A., Tarashchuk S.V., Tytar V.M. Ukrainian General Scheme of Development: biodiversity conservation issues // Czlowiek i Przyroda. 2000 (2001). 13–14. P. 69–80.

Акімов І.А., Зерова М.Д., Нарольский Н.Б. и др. Биология каштановой минирующей моли, *Cameraria oridella* (Lepidoptera, Gracillariidae), в Украине // Вестн. зоологии. 2006. 40 (4). С. 321–332.

Акімов І.А., Колодочка Л.А. Итоги и перспективы изучения сотрудниками ИЗ НАН Украины биоразнообразия беспозвоночных Карадага как северного форпоста Средиземноморья // Карадаг: Материалы юбилейной сессии. Симферополь: Сонат, 2006. С. 38–51.

Akimov I.A., Didyk J.M. *Trichinella* (Nematoda, Trichinellidae) of wild animals in Ukrainian Carpathian and Polesie // Infectious and parasitic diseases of Animals 4th International Scientific Conference (September 7/8, 2011). Kosice, Slovak Republic, 2011. P. 248–251.

Akimov I.A., Korzh O.P. Ecological characteristics of *Varroa destructor* (Parasitiformes, Varroidea) and its environmental capacity as a key factor for development of varroosis panzootia // Вестн. зоологии. 2012. 46 (5). P. 431–437.